

EU's vanddirektiv - Synspunkter fra jordbruksnæringen

Av Arild Bakke

Arild Bakke er leder av Miljøutvalget i Østfold og Akershus Bondelag

Innlegg på seminar 6. mars 2003.

Eu's vanddirektiv - nye utfordringer?

Det er en ting som er klart, det er ikke lett å sette seg inn i alt direktivet omfatter, og se konsekvensen av det fullt ut.

Sikkert er det også at vi vil få nye miljøkrav fra staten, som også landbruket må forholde seg til. Det vil være ulike utfordringer innen de definerte nedbørsfeltene, noe som krever lokal tilpassing.

For jordbruket vil forvaltningen på fylkes- og kommunenivå få størst betydning når planene skal gjennomføres. Kommunale handlingsplaner vil best få fram de utfordringene vi har, og hvilke tiltak som skal settes inn hvor.

Dagens forvaltning fungerer stort sett bra. En gjennomføring av direktivet vil kreve en enda mer helhetlig og planmessig forvaltning. Kontroll, overvåking og rapportering kan fort bli for omfattende og byråkratisk. Dette kan komme til å koste mye. Den første utfordringen vil være å velge et riktig ambisjonsnivå, som gir økte miljøforbedringer, samtidig som man kan holde kostnadsnivået på et akseptabelt nivå.

Direktivet har som mål at alle vannforekomster skal beskyttes mot forringelse av tilstanden og om nødvendig restaureres for å oppnå kravet om god tilstand inne 2015.

Det blir viktig å skille mellom de ulike "vanntypene" og hvilket formål de skal ha, og hvilke brukerinteresser som har betydning. Alt vann er ikke like viktig,

Direktivets betydning for jordbruket.

Det er fort gjort å tenke seg et framtidsscenario med så strenge miljøkrav at dyrka mark blir tatt ut av produksjon og gror til med kratt og skog. Vi får nye driftsbegrensninger og økte kostnader for jordbruket. Et resultat med noen få store driftsenheter vil være en dårlig garanti for å opprettholde bosetting, stell av kulturlandskapet og matvaresikkerhet. Og i denne sammenhengen, vil det da være mulig å gjennomføre de ønskede miljøforbedringene?

Jordbruket må fortsatt kunne ha rammebetingelser som gjør at vi kan drive matproduksjon etter gode agronomiske prinsipper. Dette vil være en sikkerhet for at også miljøtiltak blir gjennomført. Avrenningen fra

jordbruksarealene stopper ikke opp og blir null, selv om arealene ikke blir dyrket. Gjengroing og forfalte gårder er ikke det samfunnet ønsker når de tenker på turisme, friluftsliv og opplevelseskvalitet

Min påstand er at den beste og billigste måten vi har for å sikre en utvikling i ønsket retning, er å opprettholde et jordbruk i Norge som kan produsere mat, stelle kulturlandskapet, sikre aktive bygder og ikke minst produsere miljøgoder for samfunnet.

Hvorfor er vi her i dag?

Matmangel og økt behov for arbeidskraft i industrien etter andre verdenskrig, førte til store endringer i jordbruket. Med politiske vedtak, aktiv offentlig rådgivning, tilskudd og prisøkninger gikk bøndene i gang med nydyrking, bakkeplanering og bekkelukking. Stofeholdet på Østlandet ble med hjelp av kanaliseringspolitikken flyttet til andre deler av landet. Grasproduksjonen ble redusert fra å omfatte 80 % av den dyrka marka, til dagens nivå rundt 10 %. Kornproduksjonen overtok i disse områdene for graset.

Utviklingen fortsatte til ut i 1980-åra. Da ble vi klar over at kanskje for mange bekker var lukket, at for mye areal uegnet til kornproduksjon var oppdyrket eller planert og for mange våtmarker drenert ut. Nå fikk jordbruket nye utfordringer, på miljø-siden.

Det er derfor viktig å være klar over at det tok over 30 år for å komme dit vi er i dag. Det har nå vært fokusert på forensning fra jordbruket i 15 år.

Mange positive tiltak er gjennomført i disse åra, men vi trenger helt sikkert tiden fram til 2015 for å tilpasse oss dagens krav. Like sikkert er det også at dagens krav ikke vil være de som gjelder i 2015.

Miljø i fokus på 80 - tallet.

Det ble først satt fokus på husdyrgjødsel, og alle gårdsbruk har i dag godkjente lager til gjødselen. Høspløying og fokus på erosjon ble satt på dagsorden i 1988, med Haldenvassdragsprosjektet. Ordningen med tilskudd til endret jordarbeiding ble innført i 1990 som en følge av bl.a. dette prosjektet. Andelen høstpløyd areal er nå redusert med rundt 50 %, og opp mot 80 % i vassdragsnære områder.

Plantevernmidler er nå omfattet av handlingsplaner med krav om reduksjoner av mengde og endring av bruksmønstre. Gjødsling skal bare utføres i vekstsesongen og i henhold til plan. Gjødslingsplanen utarbeides etter data om jordart og jordas næringstilstand, vekst og avlingsnivå. Målet er en agronomisk riktig gjødsling, som samtidig reduserer nærings-tapet til et minimum.

Bøndene har i stor grad tatt den utfordringen nye miljøkrav har vært på en positiv måte. Nye krav har vært kombinert med tilskuddsordninger, slik at kostnadene for jordbruket ikke har økt for mye. I sum har dette ført til at jordbruket i dag driver mer miljøvennlig enn før.

Landbruket har et aktivt og kunnskapsrikt forskningsmiljø. Jeg tror det i dag forskes like mye på miljøforhold som på produksjon av mat. Forskning er viktig for at landbruket over tid skal

utvikles i en bærekraftig retning. Den er også en forutsetning for at vi raskt skal kunne velge de riktige løsningene i forhold til miljøet.

Uprøving av tiltak flere steder i landet har gitt oss verdifull kunnskap om hvilke metoder som gir best resultat. Det har i disse prosessene vært et samarbeid mellom forskere, forvaltning, lokale forsøksringer og bønder. Dette er en forutsetning for å sikre at jordbruksnæringen får et eierforhold til de tiltakene de skal utføre. Kunnskap om hvorfor det er nødvendig med nye tiltak, og hvordan de skal gjennomføres er også viktig.

Utfordringer og muligheter i tiden fremover?

Vi ønsker å drive en matproduksjon hvor gode avlinger er et resultat av riktig gjødsling, minst mulig bruk av plantevernmidler og en produksjonsform som belaster miljøet rundt oss minst mulig. Dette vil være mulig hvis rammebetingelsene fortsatt er til stede. Uten en god økonomi i jordbruket stopper også miljøarbeidet opp.

Interessen for miljøarbeid synker i takt med en dårligere økonomi og kravene om å bli mer effektiv. Vi ser dette godt når det gjelder å innføre et kvalitetssystem i landbruket (KSL). Krav om dokumentasjon for alt en gårdbruker foretar seg, oppleves som en byrde for mange, særlig når den økonomiske gevinsten for den enkelte er liten.

Nytt i år er at alle bønder skal ha en egen Miljøplan. Denne planen tar for seg alt fra gjødsling, plantevern, avfallshandtering og miljøtiltak.

Utforming og innhold vil endres over tid. Over tid vil kvaliteten på den planen bonden utarbeider også bli bedre.

I Østfold har ca 70 % av bøndene møtt opp på informasjonsmøter om Miljøplan. Dette er veldig bra, men hvorfor møter de opp? Det er nok en kombinasjon av pålegg og interesse. Fylkesbondelagene har gjort en stor innsats for å motivere bøndene til å sette i gang miljøplanarbeidet. Men vi har hele tiden hatt et godt samarbeid med Fylkesmannens landbruks- og miljøavdelinger og forsøksringene i landbruket. Samarbeid er nøkkelen for å komme videre og få gjennomført tiltak.

Ved hjelp av kurs og studieringer, og med full innsats fra veiledere i forsøksringer og forvaltning håper vi at alle bønder vil få en miljøplan i løpet 2003 - 2004. Kvaliteten på planen er avhengig av at bonden forstår hvorfor miljø og forurensning er et like viktig tema som gjødsling. Denne forståelsen får ikke alle ved å gå et kurs, men dette vil være en god start. Gjennom arbeidet med miljøplanen vil bonden bedre se hvor det er behov for konkrete tiltak på sin gård.

Vi er derfor optimistiske når det gjelder å få gjennomført miljøplaner på alle gårder. Vi tror også at forståelsen for miljøarbeidet blir bedre og at miljøplanen vil føre til at nødvendige tiltak blir gjennomført.

Miljøtiltakene vil koste penger. Hvor fort og hvor mye som skal gjennomføres er derfor avhengig av at økonomiske virkemidler blir satt inn. At vi i landbruket er så opptatt av tilskudd er ikke så rart, da de har blitt en viktig del av vår økonomi.

Prisnedgang på våre produkter har blitt delvis kompensert av økte tilskudd.

Tilskudd til miljøtiltak vil derfor være nødvendig. Ingen utfører arbeid uten godtgjøring, og med en lønns-evne i landbruket på 70 - 80 kr pr time så blir vel ikke miljøarbeidet så dyrt. Det er også for enkelt å si at forurenser skal betale. De som driver jordbruk i dag skal ikke bli pålagt å betale for gamle synder, som tross alt er en følge av politiske vedtak.

Vi mener at en samordning av dagens tilskuddsordninger er nødvendig. Mange ordninger med ulike søknadsskjemaer, søknadsfrister og målsettinger kompliserer miljøarbeidet. En miljø søknad pr år må være nok. Miljøplanen må bli et viktig dokument i forhold til slike søknader. Her skal behov for tiltak, arbeidsfrister og miljøeffekt legges inn, og danne grunnlag for tilskuddsbehandlingen. En søknad hvor bonden tegner en kontrakt for flere år vil også redusere skjemaveldet og behovet for saksbehandling. Det vil være bedre å øke forvaltningens innsats på rådgivning, oppfølging og kontroll.

Bøndene har de siste åra blitt godt kjent gjødselplaner og plantevernjournal og med miljøtiltak som fangdammer, endret jordarbeiding, fangvekster og vegetasjonssoner. Ved å videreføre slike tiltak, samtidig ny kunnskap vil fremskaffe nye løsninger, vil vi komme langt med å redusere forurensningen fra landbruket til at akseptabelt nivå. Et landbruk helt uten forurensning er ikke mulig.

Oppsummering.

Vi ønsker å ta vår del av miljøutfordringene.

Vi ønsker å ha et godt samarbeid med myndighetene og vil være med i arbeidet med å utforme nye miljøkrav og andre virkemidler.

Vi tror at man kommer lengst med frivillige ordninger, men har forståelse for at det i enkelte tilfeller kan være nødvendig med pålegg.

Økonomiske virkemidler er nødvendig for å kunne oppnå raske miljøforbedringer.

Vi har tro på framtiden og at det fortsatt blir mulig å drive et allsidig og miljøvennlig landbruk over hele landet.